

РОЗДІЛ III

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Гнилицька Л. В.

кандидат економічних наук,
ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються особливості використання організаційно-діяльнісної психологічної концепції управління в управлінні системою економічної безпеки вітчизняних підприємств, а також методи забезпечення функціонування та управління системою економічної безпеки.

В статье рассматриваются особенности использования организационно-деятельностной психологической концепции управления в управлении системой экономической безопасности на предприятиях, а также методы обеспечения функционирования и управления системой экономической безопасности.

The article under consideration discloses the peculiarities of management organizational and activity psychological concept exploitation within the terms of domestic enterprises economic security system management. Thus, it gives prominence to the methods of securing economic security system functioning and managing.

Ключові слова: організаційно-діяльнісна психологічна концепція управління, управління системою економічної безпеки, методи управління економічною безпекою.

Забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання на системному рівні потребує вирішення не тільки питань, пов'язаних з організацією цієї системи, а й утворення оптимальної структури управління. Розглядаючи управління системою економічної безпеки підприємств як підсистему загального управління організацією, варто розуміти, що вона має свої специфічні особливості, які пов'язані зі специфікою діяльності суб'єктів забезпечення безпеки.

Організація управління системою економічної безпеки, виходячи зі специфіки діяльності суб'єктів її забезпечення, потребує пошуку нових інноваційних підходів, адаптування існуючих концепцій та теорій управління.

Управління системою економічної безпеки підприємства — це об'єктивно зумовлена послідовність управлінських дій щодо забезпечення економічної безпеки підприємства [1, с. 130–143]. До основних його елементів слід віднести: визначення потреб у забезпеченні безпеки, сил та засобів, а також організаційно-господарського механізму, формулювання цілей та завдань забезпечення безпеки [2, с. 55–59].

Проблеми управління системою економічної безпеки на рівні суб'єктів господарювання досліджувалися фахівцями — вченими різних галузей наук. Серед них варто виділити праці: Кириченка О. А., Ліпкана В. А., Мінаєва Г. О., Крутова В. В., Ложкіна Г. В., Ковальчука Т. Т., Денисенка М. П. та ін. Але окремих досліджень щодо організації та здійснення управління системою економічної безпеки підприємств поки не здійснено.

Метою статті є визначення необхідності адаптування та використання сучасних концепцій управління в управлінні системою економічної безпеки підприємств відповідно до специфічних умов забезпечення безпеки.

Організаційно-діяльнісна психологічна концепція управління була розроблена у 1980–1982рр. професором О. М. Столяренко з метою використання її в системі управління правоохоронними органами [3, с. 337–340]. Пріоритетами цієї концепції є людина в системі управління, соціальні цілі, цінності, психологія організації управління та організаційного клімату, психологічні механізми самоорганізації діяльності колективів та співробітників [4, с. 183–218].

Згідно цієї Концепції, керівник не використовує підлеглих, як засіб або «інструмент» для вирішення поставлених завдань, а спирається на них, як на професіоналів своєї справи. Тобто, організація характеризується узгодженою колективною діяльністю однодумців — професіоналів, які прагнуть добитися поставленої мети, при цьому керівник не вирішує за всіх шляхом видання наказів, а спирається на думку підлеглих.

Особливістю цієї Концепції є те, що управління здійснюється на підставі презумпції довіри до працівника, як добросовісної та професійно підготовленої людини, що має свою життєву та професійну позицію, свою систему цінностей, свої життєві проблеми, при цьому керівник відмовляється розглядати свого підлеглого, як «засіб» або «виконавця» своєї волі. Тобто, завданням керівника є утворення таких внутрішньо організаційних умов, за яких кожний підлеглий бажає і має можливість проявити, розвинути та задовольнити свої професійні та особистісні можливості при здійсненні професійної діяльності.

До основних положень організаційно-діяльнісної психологічної концепції управління відносяться [5]:

1. Рівна пріоритетність соціальних, професійних та людських цінностей і завдань управління. Підлеглий — не пасивний виконавець завдань керівництва, а особистість: об'єкт — суб'єкт управління. Управління повинне не лише управляти ним, а й служити його інтересам. Тільки професійно зацікавлений, включений у діяльність колективу працівник, який знайшов у ньому своє місце та самоствердився, правочинно задовольняє свої потреби, задоволений працею, може вирішувати професійні завдання, згідно зі своїми переконаннями, з бажаннями, самовіддачею, з почуттям обов'язку та відповідальності.
2. Управління реалізується у двох видах діяльності: організації управління та поточно-му управлінні. Управління направлено не на індивіда, а на «людину в організації» — особистість. Умови для реалізації підлеглого в організації утворюються організацією управління й діяльністю персоналу. До них належить: встановлення чіткої структури організації, розподіл прав та обов'язків, забезпечення їх виконання і чіткої взаємодії. Організація управління вимагає удосконалення організаційного порядку, який включає в себе чотири підструктури (рис.1): ціннісно-цільову, організаційних відносин, інформаційно-комунікативну та управлінських впливів. Кожна з цих підструктур має свій організаційний, психологічний та інші змісти. Головне завдання керівника полягає не в безперервному керівництві окремими підлеглими, а в тому, щоб привести у дію соціально-психологічні й особистісні механізми саморегуляції, взаємодії, створити соціально-психологічні та економічні умови, за яких кожний підлеглий добросовісно виконував би свої професійні обов'язки. Вирішення цього завдання не можливе без оптимізації всієї структури управління організацією, її системоутворюючих зв'язків та механізмів.
3. Управління — це не тільки одноосібна діяльність керівника, а налагоджена діяльність управлінської підсистеми організації, що представляє спільну діяльність груп осіб, які беруть участь в управлінні — «управлінська команда». Піраміда управління не може функціонувати оптимально та ефективно, якщо все управління концентрується в одній точці — вершині, у першого керівника, який намагається керувати всіма та всюди. В організації необхідно створити управлінську підсистему, до якої входили б усі керівники середньої та низової ланки, представники громадських об'єднань, що працюють в

організації, і найбільш підготовлені та ініціативні працівники. Таке управління реалізує демократичний стиль управління, але потребує від керівника певної управлінсько-психологічної підготовленості.

4. Поточне управління — це функціональні обов'язки осіб усіх ланок управлінської підсистеми організації, яка здійснюється на рівні саморегуляції самостійно, без участі вищого рівня управління. Вплив на цю систему керівника здійснюється лише при виникненні нестандартних ситуацій, для підтримки зовнішніх зв'язків чи перспективного управління.

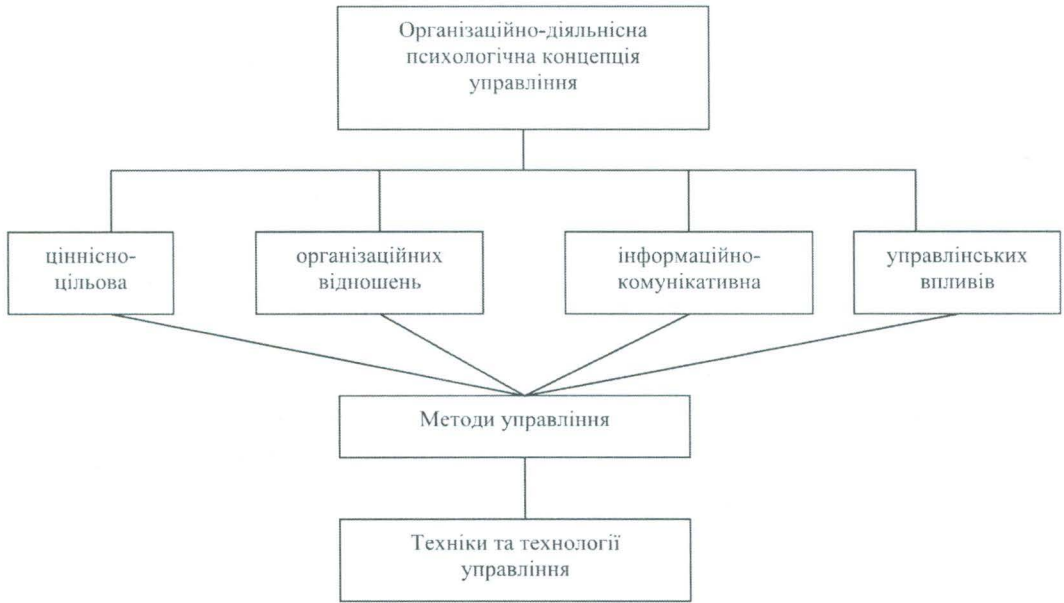

Рис. 1. Структура організаційно-діяльничої психологічної концепції управління

Розглядаючи систему економічної безпеки підприємств як сукупність різних суб'єктів, діяльність яких спрямована на забезпечення безпеки, можна зробити припущення, що система управління цими суб'єктами повинна відрізнятися від існуючих систем управління на підприємстві.

Використовуючи основні підходи організаційно-діяльничої психологічної концепції, управління в системі економічної безпеки дозволить нам створити умови для всебічного використання потенціалу зовнішніх та внутрішніх суб'єктів безпеки в системі безпеки підприємства, залучити персонал підприємства до цієї діяльності.

Разом з тим, виходячи з цієї концепції, при організації управління системою економічної безпеки використовуються різні методи управління (рис.2). Характерною рисою цих методів є те, що вони застосовуються як при організації системи економічної безпеки так і при її управлінні, але зміст їх буде різний [6].

Метод (від грец. μέθοδος — «спосіб») — систематизована сукупність дій, які необхідно виконати, для вирішення певного завдання або досягнення певної цілі.

Розглядаючи систему економічної безпеки підприємства як процес та вид професійної діяльності суб'єктів її забезпечення, стає зрозумілою необхідність використання різноманітних методів, направлених на забезпечення виконання завдань і реалізації функцій суб'єктами безпеки, а також організації управління. До основних методів організації та управління системою економічної безпеки суб'єктів господарювання слід віднести наступні методи:

- організаційні;
- правові;
- інформаційні;

під час його атестації у разі ухвалення рішень щодо переведення працівника на інші посади (по вертикалі або горизонталі.);

- утворити інформаційно-комунікативну структуру, яка дозволить здійснювати отримання інформації, її інформаційний обмін та оцінку в системі управління економічною безпекою на підприємстві (керівництво підприємства повинне розробити систему інформування працівників про стан безпеки на підприємстві, про випадки порушень режимів безпеки, розробити механізми взаємодії працівника з представниками підрозділу безпеки на підприємстві);
- проводити чіткий аналіз причин та винуватців порушень вимог безпеки (кожний випадок їх недотримання з боку персоналу підприємства або сторонніх осіб повинен бути розглянутий та оцінений керівником підприємства з обов'язковим прийняттям управлінського рішення на підставі здійснення службових розслідувань [9]). Накази, розпорядження тощо, які стосуються забезпечення безпеки на підприємстві, повинні нести певні управлінські впливи на підлеглих. При цьому управлінський вплив може бути направлений на інтелектуальну, емоційно-вольову або мотиваційно-споживацьку сферу особистості.

Висновки

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити наступні висновки:

1. Використання організаційно-діяльничої психологічної концепції управління, яка була розроблена О. Столяренко, можливе при розробці системи управління економічною безпекою вітчизняних підприємств.
2. Зміст та структура зазначеної Концепції відповідає специфіці завдань, які повинні вирішуватися при здійсненні управління системою економічної безпеки суб'єктів господарювання.
3. Для використання даної Концепції в системі управління економічною безпекою необхідне додаткове здійснення науково-прикладних досліджень та їх адаптування до сучасних вимог щодо забезпечення безпеки.
4. Необхідною умовою використання організаційно-діяльничої психологічної концепції управління в управлінні системою економічної безпеки є професійна управлінська підготовленість керівника підприємства щодо здійснення управління на підставі цієї Концепції.
5. Методи забезпечення функціонування системи економічної безпеки та методи управління системою економічної безпеки підприємств є ідентичними за назвою, але за змістом та спрямованістю використання — різними.

Література

1. Кириченко О. А. Управління фінансово-економічною безпекою: навч. посібник / О. А. Кириченко, С. М. Лаптев, П. Я. Пригунов, О. І. Захаров та ін. [за ред. чл.-кор. АПН України, д.іст.н., проф. В.Сідака]. — К. : Дорадо — Друк, 2010. — 480 с.
2. Белоусова І. А. Управлінський облік — інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства: монографія. — К. : Дорадо — Друк, 2010. — 432 с.
3. Энциклопедия юридической психологии / [под. общ. ред. проф. Столяренко А. М.]. — М. : ЮНИТИ — ДАНА, Закон и право, 2003. — 607 с.
4. Прикладная юридическая психология: учебное пособие / [под ред. проф. Столяренко А. М.] — М. : ЮНИТИ — ДАНА, 2001. — 639 с.
5. Столяренко А. М. Психология менеджмента: учебное пособие / А. М. Столяренко, Н. Д. Амаглобели. — М. : Закон и право, 2005. — 608 с.
6. Яскевич В. И. Секьюрити: Организационные основы безопасности фирмы / В. И. Яскевич. — М. : «Ось — 89», 2005. — 368 с.

7. Райзберг Б. А. Психология в экономике и управлении / Б. А. Райзберг. — М. : МПСИ, 2005. — 552 с.
8. Ложкін Г. В. Економічна психологія: навчальний посібник / Г. В. Ложкін, В. Л. Комаровська, Н. Ю. Воленюк. — К. : «Професіонал», 2008. — 464 с.
9. Столяренко А. М. Экстремальная психопедагогика: учебное пособие / А. М. Столяренко. — М. : ЮНИТИ — ДАНА, 2002. — 607 с.